

אור ההלכות

הליכות עם ישראל

גליון חודש 'אדר ב' התשע"ד
גליון מס' 77

עמותה להפצת ערכי היהדות הנאמנה

רח' הרב שלום יצחק הלוי 4 קרית אונו תד. 211 מיקוד: 55100

בשיתוף: "אורות יצחק", גרעין תורני קהילתי - מודיעין

תענית אסתר כאמצעי לחשיפת איבי ישראל

מו"ר הרה"ג רצון ערוסי שליט"א

מרדכי איש המלכות לובש שק ואפר, יוצא לרחובה של עיר ובוכה וזועק מרה על גורל היהודים. "ויבוא, עד לפני שער המלך", מרדכי מסתכן ומגיע לשער המלך שרהי "אין לבוא אל שער המלך בלבוש שק".

"ובכל מדינה ומדינה מקום אשר דבר המלך ודתו מגיע אבל גדול ליהודים וצו ויבקי ומספד שק ואפר יצע לרבים". לכל היהודים הגיעה השמועה גם הרעה, ולבסוף מגיעה השמועה גם לאסתר: "ותבואנה נערות אסתר וקריסה ויגידו לה". אסתר מזדעזעת מאד: "ותתחלחל המלכה מאד ותשלח בגדים להלביש את מרדכי ולהסיר שקו מעליו ולא קבל". אסתר עדיין איננה מבינה את משמעות פקודת ההשמדה ואיננה מאמינה שהאסון אכן יתרחש: "ותקרא אסתר להתקד מסריסי המלך אשר העמיד לפניה ותצוהו על מרדכי לדעת מה זה ועל מה זה". מרדכי משיב לדברי התן: הודע לאסתר כי זה הזמן להתאבל ולזעוק, זה הזמן לפעול! דעי לך אסתר, אחריותך עתה רבה מאד וגורל העם היהודי מונח על כתפייך, עלייך לפעול להצלת העם היהודי!

אסתר מגלה למרדכי את חששה מכך שהיא לא נקראה לבוא למלך כבר חודש ימים, ואסור לה להיכנס לחצר הפנימית של המלך ללא הזמנה. מרדכי משיב לה בכאב: על מה את מדברת? עלינו להלחם על קיומנו! אסתר נעתרת לבסוף, ומבקשת ממרדכי לקבוע צום שלושה ימים, יד-טז בניסן, על היהודים לבטל את ליל הסדר ולצום שלושת ימים.

לאחר שלושה ימים אסתר ניגשת למלך ללא הזמנה, היה עליו להרגה, אך ה' נתן חינה בעיניו. אסתר בחכמה אינה מגלה לו את אשר על ליבה באותו היום, ומזמינה אותו ואת המן שוב ושוב למסיבות משתה, ולאט לאט מצליחה בתבונה הרבה להשלים את תוכניתה ולהציל את עמה מכיליון והשמדה.

צום תענית אסתר בערב פורים נועד ללמדנו כי בעת מלחמה על הטובים והחוקים לצאת ולהלחם, אך על העם שבעורף מוטל תפקיד חשוב מאוד, עליו להתפלל ולזעוק לבורא עולם, שירומם את רוחנו ויחזקנו להתגבר על אויבינו ולהיושע משונאינו. יהי רצון שה' ייתן לנו את הדעת והתבונה להתבונן נכונה בתולדות העם היהודי כדי שנזכה להבטיח את עתידנו ועתיד צאצאינו.

להוציא לפועל את תוכנית ההשמדה. תגובתו של אחשוורוש מלמדת כי יש אויב גלוי ויש נסתר, ועתה נחשפה שנאתו של אחשוורוש ליהודים. יש מאויבי ישראל שמסתירים את מחשבותיהם, עוטים מסכת ידיד אך בקרבם חורשים רעה ומחכים להיווצרות הנסיבות המתאימות להוציא את מזימותיהם לפועל. יש אנשים שנראים כאוהבים והם ידידי אמת ויש אנשים שנדמים כידידים וכרעים אך הם אויבים מרים – "נאמנים פצעי אוהב ונעטרות נשיקות שונא" (משלי כז). ואף בימינו יש צבועים המשחקים בגורל העם.

המן נחוש לבצע את זממו: "ויקראו ספרי המלך בחדש הראשון... ויכתב ככל אשר צוה המן... בשם המלך אחשוורוש נכתב ונחתם בטבעת המלך". ב"ג בניסן נשלחו אגרות השמדה לכל מדינה ומדינה ובהן הוראות להפצת תעמולת שנאה ולארגון ההמון לקראת השמדת היהודים ב"ג באדר. בדומה למכונת ההשמדה של היטלר יש"ו, השיטה היתה להסית את ההמון הפרוע והפרימיטיבי להסתער על היהודים ולשתף פעולה עם יחידות ההשמדה מטעם המלך. "ונשלוח ספרים גיד הוצאים... להשמיד להרג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד... ושללם לבוז". פקודת ההשמדה היתה מוחלטת, מנער ועד זקן טף ונשים, ושללם לבוז, עד כדי כך התדרדרו שונאי ישראל. כדי להבין ולחשוף את אויבינו הקמים עלינו בימים אלה ובכל דור ודור יש ללמוד על שרשי השנאה של אויבי ישראל במגילת אסתר.

"הרצים יצאו דחופים בדבר המלך והדת נתנה בשיושן הבירה והמלך והמן ישבו לשתות". המלך והמן חוגגים את השמדתם הקרבה של היהודים. "והעיר שושן נבוכה" – תדהמה, אפילו אנשי שושן הוכו בתדהמה לפקודת ההשמדה. "ומרדכי ידע את כל אשר נעשה ויקרא מרדכי את בגדיו וילבש שק ואפר ויצא בתוף העיר ויזעק זעקה גדולה ומרה".

לאחר שמרדכי חשף את מזימת שני סריסי המלך להרעיל את אחשוורוש והם הוצאו להורג, המלך בוחר לגדל את המן: "אחר הדברים האלה... גדל המלך אחשוורוש את המן... וינשאהו וישם את כסאו מעל כל השרים אשר אתו". המלך מרומם דווקא את המן ולא את מרדכי שהצילו, כלומר, יש ונעשים דברים לא מובנים.

"וכל עבדי המלך... פרעים ומשתחיים להמן כי כן צוה לו המלך". ברם, מרדכי לא כורע ולא משתחוה מתוך התנגדות לפולחן אלילי מכל סוג שהוא. כנראה שהתנהגותו עוררה ויכוח בקהילה, היו שראו בו קיצוני והיו שהסכימו עמו אך חששו שמעשיו יסכנו את כלל היהודים. גם עבדי המלך פנו למרדכי ושאלוהו שוב ושוב מדוע הוא עובר על מצות המלך: "וייהי כאמרם אליו יום ויום ולא שמע אליהם". לבסוף הם קצו בהתנהגותו וביהדותו והלשינו להמן "לראות העמדו דברי מרדכי כי הגיד להם אשר הוא יהודי", הם מדגישים בפני המן כי יהדותו של מרדכי היא הסיבה למרידתו.

"ויקרא המן כי אין מרדכי פרע ומשתחוה לו וימלא המן חמה, ויבז בעיניו לשלח יד במרדכי לבדו כי הגידו לו את עם מרדכי". המן הרשע לא מסתפק בנקמה במרדכי לבדו, והוא מתאוה לנקמה רבה: "ויבקש המן להשמיד את כל היהודים אשר בכל מלכות אחשוורוש עם מרדכי".

"בחדש הראשון... הפיל פור הוא הגורל...". טרם דיבר עם המלך, המן כבר קובע בגורל את יום השמדת היהודים – ב"ג באדר. לאחר מכן המן ניגש לאחשוורוש ומספר לו כי "ישנו עם אחד מפרד ומפרד בין העמים בכל מדינות מלכותך ודתייהם שנות מכל עם – השקפותיהם ודרכיהם הם הרקע לעיקר הטענה נגדם: "ונאת דתי המלך אינם עשים". בעמידתם העיקשת על עקרונותיהם והשקפותיהם יש פוטנציאל מסוכן להובלת מרידה במלך. ויתרה מזו, "ולמלך אין שנה להניחם", לא כדאי לקיים אותם לפי כל קנה מידה, ימים רבים בשנה הם בטלים מעבודה בתואנת חג או שבת, קיומם לא משתלם כלכלית וחבל לבזבז עליהם משאבים יקרים.

"אם על המלך טוב, יכתב לאבדם", המן אומר זאת מבלי למצמץ ומבלי לגמגם. "ועשרת אלפים כפר כסף אשקול על ידי עשי המלאכה להביא אל גנזי המלך". העינות אחשוורוש לבקשת המן מפתיעה: "ויסר המלך את טבעתו מעל ידו ויתנה להמן...". המלך נותן להמן סמכות חקיקה וחופש פעולה מוחלט

המרכז העולמי למשפט התורה

בית מדרש לדיני ממונות

מכון מש"ה לחקר משנת הרמב"ם

מכון תורני לחקר מנהגי העדות בישראל

שיעורי תורה תלמוד תורה וכולל אברכים

שבתות עיון וירחי כלה

מפעלים לטיפוח אהבת ישראל וארצו

קרנות מחקר עידוד וחסד

ארגון אשת חיל

העלון מוקדש לזכרו של החוקר הדגול פרופ' יהודה רצהבי נע"ג תנצב"ה

כשם שעשית עמהם

בה"ה ואומר לפניו רבון על העולמים כשם שעשית נסים על ידי אדני אליהו והחיה את המת כך יחיה הנער הזה ונעתר לו המקום בה"ה.
יתר על כן, לפי כל העדות ללא יוצא מן הכלל אומרים בהודאה את ההוספה: "וכתוב לחיים טובים כל בני ברייתך" בלשון עתיד, ומדוע לא נאמר "כך עשה עמנו נסים וגבורות בעת ובעונה הזאת" הרי אין הבדל? האבודרהם מביא דוגמאות נוספות להשיב על דברי החולקים: "ויש מפרשים כיון שהוא צורך רבים יכולין לאמרו כמו שאומר בהודאה וכתוב לחיים טובים והוא תפלה, וגם בברכת אשר גאלנו של פסח שהיא הודאה אומר "כן יגיענו ה' אלהינו למועדים", וגם במודים דרבנן אומר כן תחיינו ותחננו ותאסוף גליותינו", וסיים שהמנהג בספרד לאומרו: "ונהג לאומרו". וכבר ראינו שהבית יוסף הכריע: "דעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד". כנראה שמה שגרם לשינוי בסיפורי הספרדים היא העדיפות שנתן מרן בספרו השו"ע (תרפ"ג) למנהג שלא לאומרו, ואת המנהג לאומרו הביא רק בשם יש אומרים וז"ל: "אין אומרים "כשם שעשית וכו', אלא מסיים: "ועשית עמהם נסים וגבורות בימים ההם בעת הזאת", ויש אומרים שאומרים אותו". לא כן דעת בעל ערוך השולחן (רי"מ אפשטיין נפטר ב1908) שמעיד: "אבל י"א שאומרים אותו וכן הוא המנהג שלנו, דציבור שאני, כמו שאומרים בעשי"ת וכתוב ובספר חיים", הרי לנו שגם במזרח אירופה עד לדורות האחרונים לא נמנעו מבקשה זו.
לסיום, נכון להביא כאן דברי מארי ביחס לכמה מן הקולות שלאחרונים: "שכל סברא העוקרת את ההלכה או מקצתה אינה סברא (הל' חו"מ ע"א רסג) ואף כאן נאמר כל סברא העוקרת נוסחת הקדמונים על אף ששועי עולם כמהר"ם ובעלי התוספות אמרו, אין למהר לקבלה כי כל המשנה בדברים אלו ידו על התחתונה, ובפרט בנוסחאות התפילה, וכבר כתב הרמ"א ע"פ חרם הקדמונים ש"אין להגיה שום ספר על פי הסברא כי אם בראיה ברורה שיש בו טעות" (יו"ד רע"א). כאמור, בקשה זו הייתה לפני גם בנוסח התפלה שלבני ספרד ומצויה גם בנוסח התפלה של יהודי איטליה, ואשריך יהודי"ת תימן (בעיקר בק"ק בלדי) בשאת היחידה לשמר מכל משמר את נוסחאות הקדמונים כמסורת חיה.

ניסים וגבורות בימים ההם בעת הזאת" (ובכך רמז לבקשה גם בזה"ז).
אך כנגד חששות אלו כתבו אחרים (הגאונים וחכמי המזרח כמובא בטור שם) שצרכי רבים מותר לבקש בלשון רבים. וכמו שאומרים יעלה ויבוא בהודאה (וכ"כ האגור). ואציין כי לדעת הגר"י קאפח שאילת צרכים מתייחסת רק לבקשה חומרית כמו מזון והגנה אך לא לנסים וגבורות (הל' תפילה ע"א קכד אות מא). ואכן קושי זה נדחה ברוב הפוסקים לאור הנהגו בכל עדות ישראל להוסיף את הוספות הגאונים הנ"ל בעשרת ימי תשובה.
ב. התוס' (מגילה ד ע"ב) מציע "בעיה" אחרת: "אבל נראה שאין לאמרו מטעם אחר משום דאמרו חכמים (פסחים ק"ז): דכל דבר דהוי להבא תיקנו בלהבא ובדבר דהודאה הוי לשעבר" - כלומר הבקשה הזו היא בלשון עתיד (כשם שעשית... כך עשה עמנו וכו') ונוסח ברכת ההודאה הוא על העבר. והמשנה ברורה כתב שנימוק זה הוא העיקר. וכך הובא בספר המנהגי: "והאומר בסוף כשם שעשית עמהם נס כן עשה עמנו... לא יתכן, דהודאה היא ולא בקשה, וראיתי בימי חורפי בלונלי העיר הקדושה שהיו מונעין את החזן מלאומרו". אך נראה שגם בעיר לונלי לא היה מנהג אחיד שהרי ר' אהרון מלונלי כתב (ארוחות חיים המאה ה-13 צרפת) מעיד: "אמנם כך היא הנוסחה ברוב התפלות...הילכך דעבד כמר עבד דעבד כמר עבד" וכדבריו מכריע מרן בבית יוסף (תרפ"ב). יש להעיר כי בטעות הופנה בדפוסים הציון למקור שמביא התוס' הנ"ל לגמרא בפסחים. אך איננו בבלי אלא ירושלמי בברכות שדן ביחס למיקומה של ברכת נחם בתשעה באב וז"ל:
"רבי אבדימא דציפורין בעא קומי רבי מנא... כל דבר שהוא לבא אומרה בעבודה וכל דבר שהוא לשעבר אומרה בהודאה ומתניתא אמרה ונותן הודאה לשעבר וצועק לעתיד לבוא"
המדובר בירושלמי בברכה קבועה שכל תוכנה הוא בקשה, לא כן בברכת הודאה על הנסים שרק בחתימתה אנו מצרפים בקשה ואיחול וכעין לשון המדרש בכמה מקומות:
מדרש תהילים: "אמר אסף לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם כשם שעשית למשה כן עשה לנו, שנאמר ה' אלהים אל תשחת..."; מדרש פרקי דר"א: "והתחיל (אלישע) לפני המלך להם

להלן דוגמה לסברה הלכתית מקומית שהצליחה לדחות נוסחת תפילה רווחת בגאונים ובראשונים ולהפוך להנהגה היותר נפוצה בציבור הכללי: בנוסח הרמב"ם "לעל הניסים" באה בסופה בקשה נאה: "כשם שעשית עמהם נסים וגבורות, כך עשה עמנו נסים וגבורות בעת ובעונה הזאת" מניין שאב רבנו נוסח זה? התשובה פשוטה: מנוסחאות הגאונים. שכן כך בסידור רב עמרם גאון במאה התשיעית: "כשם שעשית עמהם פלא ונסים, כן עשה עמנו ה' אלהינו נסים ונפלאות בעת הזאת". כך בסידור רב סעדיה גאון במאה העשירית: "כשם שעשית נסים לראשונים, כך תעשה לאחרונים, ותושיענו בימים האילו כבימים ההם". ובלשון כמעט זהה בנוסח התפלה הקדום (נוסח תפלה זה הוחלף לנוסח הספרדים ע"י השד"ר ר' יוסף מאמאן במאה ה-18 ואכמ"ל). ולא זו בלבד אלא שעיקר הבקשה מופיעה כבר במסכת סופרים (כ"ו), העתיקה של הגאונים: ואומרים בהודיה "וכניסי פלאות ותשועות כהניך אשר עשית בימי מתתיה בן יוחנן כהן גדול חשמונא (כך!) ובניו, כן עשה עמנו י"י א-הינו וא-הי אבותינו נסים ופלאות, ונודה לשמך לנצח, ברוך אתה יי הטוב שמך ולך נאה יהודות".
ולא רק בנוסחאות הגאונים והמזרח מופיעה הבקשה אלא גם בנוסחאות ראשוני חכמי אשכנז כר' אלעזר מוורמייזה שבגרמניה במאה ה-12 עם הרחבה נוספת:
"כשם שעשית להם נס וגבורות בימים ההם ובזמן הזה כן עשה עמנו ה' א-הינו פלא כי נפלאות עשה ונסים בעת הזאת שאנו בצרה".
א"כ מה גרם להשמטתו מנוסחאות התפילה "המתקנות" של רוב עדות ישראל? התשובה: כבר בעלי התוס' בצרפת הכירו הטב נוסח זה אלא שהשמיטוהו. מדוע? הדיון עצמו עולה בפוסקים ביחס להוספות שבעשרת ימי תשובה-מי כמוך אב/ זכרנו לחיים וכו'
א. יש אומרים שאין לבקש שום בקשה בשלושת הברכות הראשונות ובשלושת האחרונות של שמונה עשרה, כי "אין תפילה בהודאה". וכך נהג המהר"ם מרוטנבורג להשמיט קטע זה מתוך ההודאה כי תוכנו "הוא בקשה" כפי שהעיר הגהות מיימוניות. והטור (סי' תרפ"ב) כתב שאביו הרא"ש לא היה אומר: "ואבי אדוני הרא"ש ז"ל לא היה אומר אותו אלא היה מסיים ועשית להם

בית הליכות עם ישראל

ידידים אשר מעוניינים להנציח את יקיריהם בבית הליכות עם ישראל פנו לר' אורי רצון בטלפון: 050-6612722

אלקטרוניים, ואפילו בהצגות וכי"ב. בבית התנ"ך יוכלו להשתלם ולהתכונן לקראת חידוני התנ"ך הארציים והעולמיים.
כיום המבנה כבר מרוצף ברובו המכריע, חדרי האירוח הושלמו, המעליות הותקנו וכן עבודות החשמל והמזגנים בעיצומם.

בית הליכות עם ישראל נבנה בעיר קרית אונן מול הבק"ם בתל השומר.
בנין מפואר וגדול, כ- 10,000 מ"ר, המכיל 5 קומות, כיתות לימוד, אולמות לכנסים, חדר אוכל גדול, 43 חדרי אירוח ובית כנסת ייחודי.
לבית הליכות עם ישראל יועתק בית התנ"ך מתל אביב לקרית אונן.
בבית התנ"ך יפעל מוזיאון מקראי. ולשם יגיעו תלמידי בתי הספר יסודיים ותיכוניים וחניכי תנועות הנוער, חיילים, עולים ותיירים, אשר ישמעו הרצאות מפי מומחים בענייני התנ"ך, תוך שימת דגש על התנ"ך כבסיס לאחדותנו הלאומית וכבסיס לאחידותנו בארץ ישראל, והבסיס לתקומת מדינת ישראל כמדינת העם היהודי.
כמו כן יתקיימו כנסי השתלמויות בתנ"ך לכל דורש ולכל מבקש. ההרצאות ילוו במצגים

הרב ד"ר חננאל סרי יצ"ו

השפעתו של שם האדם (ושמותיו של הקב"ה)

כמעט בכל השמות שזכרו מהם בתורה, השמות ניכרים במשמעותם העברית וברבים מהם אף התווסף שמו של הקב"ה: אליצור, נתנאל, יהושע, בצלאל, אלעזר ועוד (אמנם מצאנו גם יוצאים מן הכלל שלשמותיהם חדרו שמות אלילי העמים: אחרע ביוצאי מצרים, ענת בימי השופטים ומרדכי ואסתר בגלות בית ראשון. יתכן שיש מהם סיוע לגישה השוללת השפעה של השם). נציין עוד הערה הנוגעת לשמות בני אדם: המקפידים לשנות שם לחולה ומקפידים בהתפללם על חולה לדייק מאוד בשמו כאילו הקב"ה מקפיד עם ברייתו ולא יקבל תפילה שהשולח טעה בציינו את כתובתה. נראה שמקור הדברים בהלכות תשובה, שם שינוי השם הוא אחד מדרכי התשובה (הל' תשובה ב,ד), אולם ניסוחו של הרמב"ם למנהג זה מלמד שמדובר רק ברצון להביע בצורה מוחשית את ההחלטות בשינוי הדרך של אותו אדם ובמיוחד עבור כל מי שהכירו בצורתו הקודמת ולא דווקא בגלל שהשם גורם ומשפיע (ראה סוף הערה ז של מ"ר הרב קאפח שם). כך גם כשמדובר בתפילה על חולה, מסתברת יותר העמדה שחשיבותה של תפילה היא בטוהרת הקריאה כמאמר הפסוק: "קרוב ה' לכל קוראיו, לכל אשר יקראוהו באמת" (תהלים קמה, יח), ולכן אל ימנע אדם לשאת תפילה על הזקוקים לה גם אם שם המדויק לא ידוע לו. עוד מקפידים בחלק מהעדות לציין דווקא את שם האם, מנהג תימן דווקא הפוך הוא, להקפיד על ציון שם האב, ואף ראו בכך גנאי אם יצינו שם אמו בלבד, שהרי אז כאילו מפקקים בייחוס לאביו. טעם זה נאה הוא וראוי לשמור עליו, כמובן מבלי לעורר מחלוקת, כדי שלא יצא שכרם בהפסדם.

(חגיגה ב, א). השפעתם של שמות בני אדם לכאורה נמצאת כבר במקרא. ישנן התאמות מפורסמות בין שמות אישים שונים למאורעות חייהם או לאופיים: במגילת רות עורפה מפנה עורף לחמותה, מחלון ולכיון חלו ואחד מהם כלה ללא זכר. בימי מלכי יהודה, המלך אסא נכשל וגם מת באירוע שקשור לתחום הרפואה (אסותא, דבה"י ב, טז, יב). כבר בתורה עצמה מצאנו שהקב"ה החליף את שמותיהם של האבות כדי להועיל להם תפקיד מרכזי יותר בעולמו (וגם שמו של משה תואם יותר את היותו מציל מאשר את עברו כמשיח שניצל). כל אלו הביאו את המפרשים לחלוקת על הבנתו של תופעות אלו: האם השם הוא גורם משפיע או שחלק מהשמות הם כינויים שהותאמו לסיפור המעשה ואינם שמות הלידה, או שמא מדובר בשמות נבואיים שהנביא חזה בהם את עתיד להתרחש, ואין ליחס להם השפעה ממשית? יש תשובה לתנן מענה לתופעת השמות הכפולים של כמה מאישי המקרא: שלמה-ידידיה, אסתר-הדסה וכדומה). בצד המעשי כולם מודים שחשוב שאדם יבחר לילדיו שמות של צדיקים ולא שמות שהיו לאנשים רשעים, שכן גם אם אין לשם השפעה ממשית, עדיין טבעי שילד יזדהה עם תוכן שמו ויאמץ את רוחו של האדם שמוהה עם שם זה. אם יהיה זה אדם כוחני (כשמשון) - הרי שהילד ישאף להתדמות לו בכוחו, ואם שמו יהיה של חכם מפורסם (כשלמה) - הוא ישאף לממש את עצמו בחוכמה. ילד אינו בנוי עדיין להבנה מורכבת ומתוחכמת של המציאות ולכן הוא מצפה למצוא התאמה טבעית בין שמו והאישיות ששמו מזוהה איתה. בשל כך מצאנו ששבחו חכמינו את יוצאי מצרים שבמהלך כל שנות השעבוד, ולמרות שקיעתם בתרבות המצרית ידעו לשמור על שמותיהם. הדבר ניכר

דעות שונות קיימות בשאלה האם חיי האדם מושפעים מהשם שבחרו לו הוריו: האם קיימת לכל שם השפעה רוחנית מעבר למשמעותה הפשוטה של אותה מילה, והשפעה זו צריכה להתאים לאישיות הייחודית של כל אדם כדי שלא יופיעו מכשולים בדרך? או ששמו של אדם הוא החלטה שמתקבלת וכל זמן שמדובר באחד מהשמות השגרתיים, אין לצפות שתהיה לו השפעה מיוחדת? שאלה דומה קיימת בהבנת חשיבותם של שמות הקב"ה. האם היודעים את שמותיו של הקב"ה, יכולים להשתמש בשמות אלו כדי להשפיע על התנהלותם של ההתרחשויות שמסביבם? האם כל שם של הקב"ה מכיל בתוכו כוחות שליטה בחוקי הטבע? כיצד יש להבין את עדיפותו של משה רבנו על האבות, שנבעה מידיעתו את שמו המפורש של הקב"ה? הרמב"ם במורה הנבוכים (א, טב) התייחס לשמותיו של הקב"ה. הוא דחה וגינה את הסבורים שיש שמות קדושים שפועלים נפלאות. הוא סבור שמדובר בפרשנות מסולפת של מאמרי חז"ל שהדגישו את חשיבותם של שמותיו של הקב"ה, ונוצלו על ידי פושעים כדי להטעות את פשוטי העם הפתאים ולהרשימם. משמעותם האמתית של שמותיו של הקב"ה היא הבנת מהותו של הבורא ויחסו לנבראיו עד כמה שהם יכולים להבין. זוהי משמעות לימודית טהורה ומסיבה זו היא דורשת העמקה, לימוד זהיר וידע מקיים. הבנה נכונה של תחום זה דורשת הכנה בתחום המידות האישיות, ועבודה הדרגתית ועקבית שהרי זהו התחום של "מעשה מרכבה" שהוא תחום עמוק שחז"ל החמירו מאוד בתיאורו

הרה"ג רצון ערוסי שליט"א

חתן בר מצוה בשבת זכור או פרה

שלחן שרובם ככולם לא הקפידו בכך). ג. כבוד הבריות וכבוד הנער קודם במקרה זה, שהנוהג שעולה וקורא כדרך אבותינו נער הבר מצוה למפטיר, ואם אצל בני אשכנז וספרד הקילו בקריאת בעל קורא בשביל לא לבייש את מי שאינו יודע, כל שכן לידן. וראה בכיוצא בזה גם למהר"ץ (שם ח"ב סי' רסט; שם ח"ג סי' קצד) שדן בארוכה בהכשרת ילד בן 8 שהתעורר לעליה בתורה כי יודע לקרוא בעל פה. ד. 'חזקה דרבא', קרי חזקה שנער בר מצוה הביא סימנים, אף שיש סוברים שרק בדרבנן מועיל ולא בדאורייתא, לדעת רבינו הרמב"ם ועוד ראשונים מועילה אף לדאורייתא, ורק לדינים מסויימים החמירו (וראה להגר"ע יוסף, חזו"ע פורים, עמ' כט-ל שסמך ע"כ). ה. אין להחמיר כלל בפרשת פרה כי רבים כתבו אחרת ממרן השו"ע, ובפרט שהגר"א כתב "כי נוסחא משובשת נזדמנה ל"י.

הבריות וכבוד הנער, מעין מה שאמרו מחומרי דמר וחומרי דמר, בבחינת 'והכסיל בחשך ילך' (עירובין ו). נכון כי מהר"ץ (ש"ת פ"עו"צ ח"ב סי' צז) ועוד מחכמי תימן הביאים אחריו חששו לשיטות הסוברים כי חובת קריאת פרשת זכור היא מהתורה, אולם למעשה במקרה זה אין לחוש כלל לחומרא זו, מכמה נימוקים כדלהלן: א. מהר"ץ (שם) מעולם לא התייחס לנער בר מצוה שהוא נחשב כגדול בשבת זו, כי אם לילד קטן ממש (אגב, בתימן כלל לא היה מנהג עליית בר מצוה כבארץ). ב. דעת רבינו הרמב"ם (ועוד רבים הסוברים כמותו) והיא העיקר, כי חובת זכירת עמלק היא רק באמירה בפה בכל זמן ובכל מקום וע"י כל אחד. ובעוד שחובת קריאה זכור לפני פורים היא מדרבנן בלבד (ושים לב, כי מהר"ץ בנדונו שעלה קטן ממש, לא הורידוהו כי אם הצריך להזהיר את הציבור לומר אחריו ותו לא). (לנכון כתב עריכת

מעשה בא' מקהילות תימן אשר בארץ, שא' מבניה הגיע לגיל חיוב במצוות בדיוק סמוך לפורים, ורצה להפטיר בפרשת זכור, ולקרוא ההפטרה כנהוג בארץ למה שנקרא חתן בר מצוה. אולם אנשי הוועד התנגדו, בטענה כי חיוב קריאת זכור מן התורה, ולפי הרמב"ם, בר מצוה זה הוא גדול רק מדרבנן משום 'חזקה דרבא', ולא יוצאים ידי חובת דאורייתא. אבי חתן הבר מצוה הציע את שבת פרה הסמוכה, אך גם הפעם הוועד בשלו, ע"פ הוראת רב הקהילה כי "א שחובתה מהתורה. והשאלה מהי באמת ההלכה ועם מי הצדק?

תשובה: יש להעלותו לפרשת זכור, ואין לומר לפרשת פרה. והמורים אחרת לבני קהילתם משנים הם מדרכי ההוראה של אבותיהם. לכן אין הוראת הרב והתנהגות הוועד לחומרא כהבנתם תואמת מסורת אבות וקו ההלכה, וכזאת לא יעשה בישראל. ולהדגיש, לא כל חומרא נכון להחמיר, ובפרט אם יש בה קולא גדולה, כבוד

* המאמר המלא יתפרסם באתר "נצח ישראל"

כוס תנוחמין
לידינו רב הפעלים ואיש החסד
ר' משה כהן הי"ו
בפמירת אחותו
מרת ברכה בן יוסף ע"ה
מן השמים תנוחמו
ולא תוסיפו לדאבה עוד
מערכת אור ההליכות

ברכות לידידינו היקרים
הסבים היקרים אישר רב פעלים
ר' אברהם לוי ונו"ב מיקה מנב"ת
ולמאיר אלפסי ונו"ב פנינה מנב"ת
בהולדת הנכד איתי הי"ו
בן אלעד ותמר לוי
יתן ה' וזה הקטן גדול יהיה, כשמו כן הוא
מגיבורי בית דוד בכח וברוח (דב"ה א יא, לא)
ויתקיים בו ובכם
"עֲשֶׂתָּ יְקִיִּים - בְּנֵי בָנִים, וְתִפְאֶרֶת בָּנִים אֲבוֹתָם"
מאחלים
אור ההליכות

כוס ברכות לידידינו
הרב אהרן בדיחי ורעייתו שרון מב"ת
לרגל נישואי ביתם
שירה הי"ו
עם בח"ל נריה הי"ו
יהי רצון שתשרה הברכה במעונם
ויזכו לבנות בית נאמן
לתפארת עם ישראל
מאחלים
מערכת אור ההליכות

את הקריאה ככתבה וכלשונה - כלומר האם כל אחד חייב מבחינה הלכתית לשמוע את קריאת פרשת זכור בטעמים שבהם הוא גדל? במשך השנים האחרונות תמיד נמנעתי מלעלות לתורה בקריאת פרשת זכור במבחינה עקרונית - שכיום במדינת ישראל אנו יוצאים ידי חובה על ידי כל קריאה וקריאה ולא משנה מה הטעמים ומהם שורשיה של השליח ציבור. ולכן רציתי לשמוע את דעתו של הרב בנוגע לכך במיוחד לאור העובדה שהקריאה בה הרב קורא והטעמים בהם מתחנכים עדתנו מקטנותם הם המדויקים ביותר והמדוקדקים ביותר.

ת: לפי רבינו, קריאת פרשת זכור בספר התורה אינה מן התורה, אבל מצות זכירת עמלק היא מן התורה בכל זמן ובכל מקום, ובכל אמצעי, ולא דווקא בקריאת התורה, אבל בוודאי שהמצוה היא גם בעת קריאת התורה, בין לפי סדרות השבוע, ובין במסגרת ארבע הפרשיות. ולכן תוכל לשמוע פרשת זכור בכל בית כנסת שאתה מתפלל בו, בין קבע בין באופן מזדמן, ובכל מסורת של טעמים והיגוי. וחשוב הוא שתזכור, באותה שעה, את מעשה עמלק, כדי שתעלה בידך גם מצוה מן התורה.

ש: לפי מנהג תימן, כאשר אני נמצא במניין אשכנזי, האם אני יוצא ידי חובה בקריאת זכור או שמא עלי ללכת דווקא ובמיוחד למניין תמני? האם ישנם עוד פרשות בעייתיות?

ת: אין שום פרשיות בעייתיות. כלל הוא לכל קריאת התורה, שהכל לפי מסורת הקריאה של ציבור המתפללים. אם הם אשכנזים, גם המיעוט הספרדים והתימנים יוצאים ידי חובה, וגם אם הם תימנים והמיעוט אשכנזים וספרדים, יוצאים ידי חובה. וכן אם הם ספרדים, והמיעוט אשכנזים ותימנים, יוצאים ידי חובה. כי אין חובה על היחיד לקרוא בס"ת פרשת זכור, ואינו רשאי לקרוא בפרשת זכור בס"ת פרשת זכור כשהוא יחיד, רק כשיש לפחות עשרה.

באמת שתתן אותו לקמחא דפסחא, מאחר ובלבד רצית לתת אותו כסף לעניים.

ש: לדעת הרמב"ם האם יש אפשרות: 1. שאדם יתחייב בפורים יומיים, למשל כמו השנה (שפורים חל ביום א') בן עיר שביום ראשון אחר הצהריים יגיע לדרך ירושלים? 2. שאדם יהיה פטור כלל מפורים, למשל כמו השנה ירושלמי שביום ראשון אחר הצהריים נאלץ ללא תכנון מראש להגיע לעיר?

ת: לפי רבינו, אין מצב כזה שיתחייב בשני פורים או יהיה פטור לחלוטין, לא כפרוז ולא כמוקף. כי לעולם הזמן הקובע הוא ליל ארבעה עשר לפרוז ולמוקף. ולהיפך, לשיטה שעל פיה פוסקים האחרונים, הרי שיש מצבים שיתחייב בשני פורים, או יהיה פטור לחלוטין, כפי שכתב הגר"ע יוסף מסקנות אלו צ"ע, כי במצבים כאלה, תימנה, שלא התייחסו אליהן חכמי התלמוד והגאונים. **ש:** האם מותר בשבת לקחת את המגילה על מנת לקרוא אותה במוצ"ש? האם מגילה היא בגדר מוקצה? (כך שמעתי אחד המתפללים). ברוך ה' מפי אהיה.

ת: שבת זו אינה פורים, ואין בה גזירה שלא לקרוא קריאת חובה, ולכן גם לפי הטוענים, שבשבת פורים המגילה היא מוקצה, בשבת זו, אין מקום לטענתם, ויכול כל יהודי לעיין במגילה, וללמוד את קריאתה, כדי שישלוט היטב בקריאתה, וילמד את דיניה, תוך שהוא מעיין במגילה, כדי לראות במוחש את הדינים. ולכן יכול אדם ליטול את המגילה בשבת לביהכ"נ, אם העירוב מתוקן, ויקרא בה ויעיין בה מבעוד יום, והואיל ונהנה ממנה מבעוד יום, הוא אינו בבחינת מכין מקודש לחול, למוצ"ש. תוכל להאזין להלכה יומית באתר נצח ישראל באודיו. **ש:** שמי ע.ש., השנה אני נמצא בישיבה לפני גיט לצה"ל בקיץ (בישיבה שהיא לא תימנית). בקרוב עלינו ימי הפורים ועימם שבת זכור, התעוררה במוחי שאלה שמעסיקה אותי כל שנה בתקופה זו - האם ישנו בסיס הלכתי או אפילו חיוב הלכתי לכל אחד ואחד שנוכח בקריאת פרשת זכור בבית הכנסת בשבת לשמוע/לקרוא

ש: שמי שקד ומלימודי בתיכון אני בונה תוכנית על נושא שמעניין אותי. הנושא שבחרתי הוא 'מוות קליני'.

רציתי לשמוע מפיך, האם ישנם פירושים, הלכות למוות קליני? האם כל מה שמתארים אנשים שרואים [אור... מנהרה... פגישת מתים קרובים] כתוב במקור תנ"כי? האם זה אמת? איך ניתן להסביר את זה שבן אדם שעבר תאונת דרכים קשה, נפצע בכל גופו, חוץ מאזור החזה כי הייתה מכוסה בטלית? איך טלית שומרת על הגוף מפני פגיעות? ואיך זה שהמון מקרים של מוות קליני שעברו אצל בני אדם - בחזרתם לחיים חזרו בתשובה מלאה? מה גרם להם?

ת: לגבי הגדרת מוות קליני בהלכה, עיין ערך זה באנציקלופדיה רפואית הלכתית של פרופ' שטרנברג. לגבי תיאורים של מי שהתעורר ממוות קליני, כגון אור במנהרה, ופגישת מתים קרובים, יש צורך לבדוק כל סיפור וכל מספר לגופו, ובדקדקנות, כי יש הרבה דמיון ובדיון בסיפורים אלה. לגבי זה שנפגע בתאונה שלא נפגע בחזה ומסבירים זאת בזכות הטלית שעל גופו - הטלית אינה קמיע, אלא התעטפות בה היא מצות ה', שלא על מנת לקבל פרס. ויש בני אדם שהיו עטופים בטלית ובתפילין ונפגעו בכל חלקי גופם. לגבי החוזרים בתשובה, מאלה שחזרו לחיים ממוות קליני, יישר כוחם, וכך צריך לנהוג גם אדם בריא, וכל שכן חולה שהבריא.

ש: נותר כסף ממתנות לאביונים לפורים. האם ניתן להשתמש בזה לקמחא דפסחא למשפחות נזקקות?

ת: מהי כוונתך שנותר כסף ממתנות לאביונים? אם הפרשת כסף ממתנות לאביונים מסוימים, עליו לתת אותו כסף לאותם אביונים, אף שעבר הזמן, אבל אם הפרשת כסף לצורך מתנות עניים, ומשכח מאותו כסף סכומים ונתת לפחות לשני עניים, לכל אחד כשיעור הנדרש בהלכה, ונותר לך כסף שיעדת אותו לאביונים, במידה וזיזמנו לך עוד עניים, הרי כסף זה הוא כאילו על תנאי, שאם כבר יצאת ידי חובה, ואם לא הזדמנו עוד עניים, הוא שלך. ואם כן, טוב

לְכוּ אֶל יוֹסֵף, אֲנִי אֶמְרָ לְכֶם תַּעֲשׂוּ

כוס תנוחמין
לידידי הליכות עם ישראל
משפחת עמרי
בפמירתו של ראש המשפחה
הרב יחיאל בן יוסף עמרי זצ"ל
מן השמים תנוחמו
ולא תוסיפו לדאבה עוד
הליכות עם ישראל מכון מש"ה
אור ההליכות

אור ההליכות
הליכות עם ישראל
עמותה להפצת ערכי היהדות הנאמנה
רח' הרב שלום יצחק הלוי 4 קריית אונו ת.ד. 211, 55100
עורך ראשי: יוסף פרחי
עורכי משנה: נתנאל חמד, שמואל חמדי
חברי המערכת: הרב צפניה ערוסי, אבי חמדי, אביעד רצהבי
טל': 03-5340819 'פקס': 03-5343658
דוא"ל: orhalichot@gmail.com
מספר המערכת של העלון בספרייה הלאומית: 2789255
כתובת לתרומות להמשך הפצת העלון: ת.ד. 5042 נתניה

לק"י
יום שני כו בשבט לסדר ושכנתי בתוכם בש"ה
כה"ר שלומך יסגי לעולם
שתי שאלות עמדי.
א. כיצד מנהג בט"ו באדר שחל בשבת, לעניין הסעודה ומשלוח מנות.
ב. אם נהגו הבכורות להתענות בע"פ [=בערב פסח].
אודה לכה"ר אם ישיב לי בזה ועליו תב"ט [תבוא ברכת טוב].
ספיר בן יחיאל משה

[תשובות]
ב"ה
לשאלותי
א. לדעת הרמב"ם וכפי שאנו נוהגים כיום בירושלם הרי סעודת פורים ומשלוח מנות ומתנות לאביונים בשבת, אין הכרח לתת כסף למתנות פורים אפשר באוכל כפי שכתב הרמב"ם. וכך על הנסים בשבת.
מקדימין רק קריאת המגלה ביום יד היינו ביום שישי ולא יותר.
ב. לא נהגו בתימן להתענות הבכורות בערב פסח, ולדעת הרמב"ם אסור להתענות בערב פסח וכפי שבייררתי בבאורי למשנה תורה של הרמב"ם.
בכ"ר יוסף קאפח

קוראים נוספים המעוניינים לפרסם תשובות
ליזכרו הרבים,
מאת מ"ר הגאון רבי יוסף קאפח זצ"ל
מוזמנים ליצור קשר בטלפון: 054-2443930
או בדוא"ל: orhalichot@gmail.com

כוס ברכות לידידנו יוסי ורינה עמיר ה"ו
לרגל נישואי בנם רועי ה"ו עם בח"ל מיתר מב"ת
יהי רצון שיזכו לבנות בית נאמן לתפארת הוריהם ולתפארת עם ישראל
המאחלים: אבי ואהובה חמדי